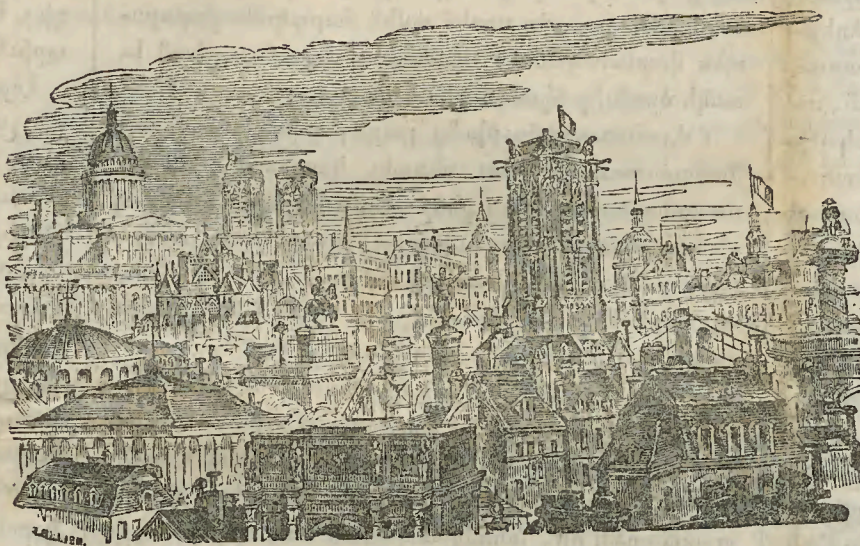

Փ Ա Ր Ի Չ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՔ

Այս լրագրին երկու ամիս անգամ մը ուրախ
օրինակ հասնալիս :
Տարեկան գինն է Փարիզի համար 20 ֆր.
Տանկաւանի 22 »
Անգղիոյ եւ Մանչեսթրի 25 »
Աւստրիոյ ու Եգիպտոսի 26 »
Մոսկովայի եւ Վալադի 28 »
Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի 28 »
Ամերիկայի եւ Հնդկաստանի 30 »
Ստորագրողները տարեկան սկսին ու պէ՛տ է
ԿԱՆՈՒՆԻ (փէշին) վճարուի :
Լրագրոյ վերաբերեալ հարցոյնն ու պէ՛տ է
է ուղղին այս օրինակ հասցէին .
A. Mourad, rue Saint-Sulpice, 38, à Paris.
Եւ անոնց համար միայն պէ՛տ է վճարել փէշին .
վասնզի չկանեալ համակներ միտ կընտրուին :

ԱՐԴՈՑ ԳՈՐԾԱՆԱԼՈՅՑ

ԿԶՍԱՆԳՆՈՒՊՈՒԹՅՈՒՆ, Պ. Եղաւոր Մարտիկ :
ԱՆԳՐԱՆՈՒՊՈՒԹՅՈՒՆ, Ս. Միքայիլ Քաթիկոս :
ԶԵՆՈՒՆԵԱՆ, Ս. Աննան Ս. Տաթևաթոսեան :
ՊՐՈՒՍՍ, Ս. Պետրոս Պարսկաստան :
ՆԵՐՍԵՍԻԱՆ, Ս. Յակոբ Յ. Մոսկովեան :
ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆ, Ս. Քաթար Յակոբեան :
ԼԵՂԵՐԻՍ, Ս. Ա. Յակոբ Յովնատեան :
ՏԵՂԵՐԻՍ, Ս. Պարսկաստան :
ԵՅԵ, (Մոսկովայի) Ս. Յակոբ Պրոքուրեան :
ՎԵՐԵՆԵԱՆ, Ս. Ն. Ն. Մարգարեան :
ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆ, Ս. Մարտիկ Պարսկաստան :
ՄԱՆՈՒՆԻ, Ս. Գառնիկ Յ. Յովնատեան :
ԿՈՐԵՆՈՐԵ, Ս. Միքայիլ :
ԿԱՆՈՒՆԻ, Ս. Յովնատեան Անգլիկան :
ՊԱՍՏՈՐ, Ս. Տաթևաթոսեան Պարսկաստան :
ՊԱՍՏՈՐ, Ս. Տ. Գ. Տաթևաթոսեան :

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏՄԵՐԻՆ. — Թ. 46

1861

17 ՄԱՅԻՍ

ՓԱՐԻԶ 16 ՄԱՅԻՍ

Փ Ա Ր Ի Ս

Գաղիական զորաց Ասորեստանն մեկնելոյ պայ-
մանաւմը մերձեցաւ, եւրոպիոյ մեծ զբաղմունք
կը պատճառէ Ասորեստան խնդիրը :

Յայտնի է քի Գաղիա իւր վեհաժողովուն չեզոք
Ասորեստանի քրիստոնէից օգնութեան փութալին
վերջն առանց անոնց ապագան ապահովելոյ եւ
դառնալ :

« Մանկականներն ու Տիւրքիները վրէժ կը շնչեն,
կըսէ Օթիմիոս Լապիտալ, եւ մեր գիւնուորներն այն-
չափ անմեղեկութեամբ արեւմտեան տեղերն մեկ-
նած օրերին քրիստոնէայր պիտի գտնուին որ մահաւան
ցրտութիւնը արտերուն մեջ կը մտնեն :

« Ծանր է Գաղիոյ հետեւնալ անկէ առանց վտանգին
առաջն առնել, առանց կէս միլիոն մարդոց կեանքն
ապահովելոյ » որք բոլոր յոյսերն անոր վերայ
դրած են : »

Սակայն Անգլիա՝ Գաղիոյ այս մարզաւարական
վարձուքին վրայ կասկածանք չալելով՝ ամեն ճիգ
կընտրէ որ անոր բանակը յունիս 5 էն անդին զմայ
յ Ասորեստան : Այսու ամենակէս հաւանական է որ
խաղաղութեամբ պիտի վերջանայ այս անհամաձայ-
նութիւնը :

Երկրին բարեկարգութեանը վրայ յօրտ ձոն ունեւ
քանի մը տեղեկութիւն տուաւ իւր ատենաբանու-
թեանը մեջ, որուն համառօտութիւնն այս է :

« Նշած առաջին առաջարկութիւնն էր, ընդարձակ
իշխանութեամբ ընդհանուր կառավարիչ մը կարգել
Ասորեստանի, որ իւր հրամանին տակն ունենայ
քրիստոնէայ կառավարիչ մը կը բանաւոր : Անգլիոյ
կառավարութիւնն այս առաջարկութիւնը պաշտ-
պանեց, բայց յայտնի է, կատարեալ դիմադրութիւն
գտաւ Գաղիան :

« Այնուհետեւ առաջարկուեցաւ, երբ գալմագամ
կարգէ Տիւրքիներուն՝ Մարօնիներուն եւ Յունաց իւ-
րաւեցիւրիւնն իր ազգին . այս առաջարկութիւնը
Գաղիոյ կառավարութիւնը եւ միջոց : Այսու ամենայ-
նիս յաջողեցաւ միաբանուիլ այն խնդրոյն վրայ քի
կը բանաւոր քրիստոնէայ կառավարիչ մը կարգել
լաւ է . եւ ասոր մեջ ի կախ մնացած կեան այն էր քի
կառավարիչը բնիկ լինի քի ոչ :

« Հինգ պաշտօնակալաց ջորսը կըսին քի բնիկ լի-
նէ պէտք է . իսկ գաղիոյ կառավարութիւնը Մարօնի
կառավարիչ մը զորակը կուգր : Խնդիրն այսպէս
մնացած էր : »

Անուանակ յօրտը խօսքը կը վերջացնէ յայտնելով
քի տարակոյս չունի որ գաղիացի զօրքը պիտի մեկ-
նին Ասորեստանն վերջին պայմանադրութեամբ ո-
րոշուած ժամանակը . քանզի վտան է քի Կայսրը
հաւատարիմ պիտի մնայ իր յանձնառութեանը վրայ :

Պօլիսէն գրուած համակները կը ծանուցանեն քի,
գաղիական Ռօսըն Յուսէպը մեկնէր է Պերուր գետոյ
համար, ուրիկ տերութեանը պաշտօնակալներն առ-
նելով Պօլիս պիտի տանի, ուր պիտի շարունակեն
իրենց խորհուրդը Ասորեստանի բարեկարգութեանը
վրայ : Կըսուածոյն քի նոյն պաշտօնակալաց մեջ

տիրած անհամաձայնութիւնը՝ Պօլիս հասած ժամ-
անակին պիտի դադրի դեպքանց միջամտութեան
շնորհիւ :

Մարտիկայն մայիս 4 րոպով հետեւեալ հետազոտ-
ութիւնը կուտան :

« Ապրիլ 28 ին Պերուրէն տրուած լուրերը կը ծա-
նուցանեն քի Պօլիս. զօրակալը 500 զօրք համբալ
էլաւ հանազգին հարաւաքին կողմը պտղտելոյ հա-
մար : Հինգ տանիկ շոգեհաններ զօրք լեցուն Պօլիսն
կը ծանուցեն :

« Տպեալ եւ ստորագրեալ աղերսագրով մը, բոլոր
Եւրոպացի բնակիչները կը խնդրեն մեծ տերութիւն-
ներէն՝ վնաս կրող քրիստոնէից հատուցման կար-
գադրութիւնը եւ ազգու միջոցներ անոնց ապահո-
վութիւնը երաշխաւորելոյ համար : »

Անգլիացի հաւաք մը Ասորեստանի սահմանադր-
ւոյն մօտ Սուլեյ պարանոցին հիւսիսային կողմն
ածուխ պարսեղը Աղիստանդիոյ մեջ խորին ազդե-
ցութիւն մը ըրեր է :

Որովհետեւ խօսք մը կը պարտէր քի, Պօլիս ան-
գլիական դեսպանը կը պալանտէ Բ. Գրան, որ Ան-
գլիա եւս Ասորեստանի մեկ կողմը գրաւէ՝ երբ Գաղ-
իա պնդէ շարունակել իւր բանակն յ Ասորիս քաղաք-
բայց Անգլիոյ գրաւել ազգած կողմը Արքեալ է, կըսեն :

Օթիմիոս Լապիտալն մայիս 5, 4 եւ 5 ի րիւքուն
մեջ կը կարգանք հետեւեալները :

« Մեր ընդունած տեղեկութեանցը նայելով՝ Գաղիա
կառավարիչ Էդեր Օմանեան կառավարութեան 2,500
հոգի ձգել յ Ասորեստան, որոց վրայ պիտի յանդիման
500 անգլիացի եւ 500 ռուս զինուորք :

« Այս կերպը շատ օգտակար է իսկաւ հարկաւոր
պիտի լինի, ինչպէս կընդունեն Պերուրէն ապրիլ 22
րոպով գրուած համակ մը, եւ շատ աղիողորմ կը
նկարագրէ Ասորեստանի ժողովրդեան տառապանքը,
գաղիացի զօրաց մեկնելոյ լուրին վրայ : Զարգարանքն
ու բռնութիւնը կասեցաւ, եւ մարտի 1 էն միջեւ
համակը գրուած օրը 85 մարդապաշտօնիւն էրեր է :

« Փարիզի մեջ դեսպանաց ժողով մը լինելոյ խօսքը
կայ Գալատաղի խնդրոյն վրայ խորնելոյ համար : »

« Նրէ Էնկէլանտեան Պէշը լաւ տեղեկացած է, կըսէ
վերոյիշեալ բերքը, Գաղիոյ կառավարութիւնը
հաւատարմութեամբ որոշած է յունիս 5 ին իւր զօրքը
եւ բերել, որ մինչ ցայսօր Ասորեստանի մեջ քրիս-
տոնէայները նոր կտորածէ մը պանեց : Սակայն
խօսք մը եւս կը պտղտի քի խորհուրդը կընեն որ պաշ-
տած զնչպար միջեւ երկրին կառարեալ բարեկար-
գութիւնը քաղաք ի Պերուր պաշտպան զօրաց գունդ մը,
բաղիացեալ 1500 գաղիացիք, 500 սարսնիւրացիք եւ
500 անգլիացիք :

« Չենք գիտեր այս խօսքերուն ճիշդ նիւնաւոր է .
բայց մեզի անստոյգ էրեւցածը Իտալիոյ կառավար-
ութեան վերաբերեալ մասն է : »

« Վիպրօ-Էմմանուէլի ջորսուեցաւ որ իւր կողմն
ներկայացուցիչ ունենայ Ասորեստան գործերուն վրայ
Փարիզ Էդած դեսպանաց ժողովներուն մեջ, քի եւ
Փարիզի դաշնադրութեան ստորագրողաց մեկն ալ
ան էր :

« Մ. տը Գալուրն իսկ եւս անգլեամբ բողոքեց այս
մերժումին դէմ . ինչպէս կարելի է ուրեմն այժմ թու-

րին դանդաճ զօրաց բաժին մը խնդրել Ասորեստա-
նի համար :

« Ուրիշ տեղեկութեանց նայելով՝ Գաղիա 1000
մարդ պիտի քողուի Պերուր, եւ Անգլիա՝ Ասորեստան
Էդերն ունեցած հաւատարմութիւն անեղբնելով, քրիս-
տոնէից ապահովութեանը պիտի հսկէ :

« Միջոցեւ դեսպանը անպատու ջանքեր ինքզինքնին
կը մաշեցնեն միաբանելոյ այս երկու իսկզբանէ հա-
կառակ բաները՝ այսինքն քրիստոնէից ապահովու-
թիւնն ու Տանկաստանի վեհապետութիւնը, Ասորես-
տանի գաղիականները՝ Հայերը եւ Յունները նորէն կսկսին
զոդալ իրենց կեանացը վրայ, եւ մեղքնուն շատերը
կը պատրաստուին երրայ ուրիշ առիթ հիւրընկալ եր-
կրի մը վրայ ապաստանիլ :

« Տեղադրեալ գաղիացի՝ անգլիացի՝ ռուս՝ գերմանացի
հայն բնակիչներն անգամ ժողով ըրեր ու միաբա-
նութեամբ աղերսագրի մը ստորագրեր են բոլոր Եւրո-
պացի հիւսապաշտութեան տալոյ համար, աղաչելով
որ իւրաքանչեւ իրեն կառավարութեան հաղորդէ
անոր օրինակը : Կաղերսեն Եւրոպական տերութեանց
գիւտ ջրաշէն այն պաշտպանութիւնը որ նիւայ առիթ
հարկաւոր է, յայտնելով « քի կացութիւնն այսօր
» առիթի վտանգաւոր է, քան քի կտորածին հետեւ-
» եալ օրը, որուն համար Գաղիոյ միջամտութիւնը
» տեղի ունեցաւ : »

« Նոր կտորածի մը երկիւղ կայ . տանիկներն
անօրինակ կը պալով կը մարմնին . Բ. Գրան հաւատա-
րեցը Պալատի տօնախմբութեան համար հաւան քնն-
դանք արձակած ժամանակին ժամու ուրախութիւն
մը կը կատարեն, երկարի կտորներով լի բնդանք մը
արձակելով այն կողմը, ուր կը յայտնուին, ինչպէս ալ
էդաւ, քի գուցէ քանի մը անհաւատարիմ շուներ
կընան գտնուիլ :

« Լօրտ Փայմերսօն կընայ ձեռքերը շփելիլ : »

« Թեպէտ նիւպատոնները միջամտութիւն քրին,
բայց Հերսէիօլայի եւ իր սահմաններուն մեջ կացու-
թեան ծանրութիւնը կը շարունակի : Գրիստոնէայր
բարձրաձայն կը խնդրեն իրենց ինքնիշխանութիւնը :

« Էմմեր փաշային յանձնուած է այս հարստաձար-
եալ ժողովրդոց շնորհումներ ընել, որոց համար կը
հաւատան քի գիւրքեր պիտի գոհացնեն :

« 2գիտցող կայ Տանկաստանի մեջ ինչպէս ի Փարիզ,
— եւ լաւ եւս քան ի Փարիզ, — քի ինչ արժեք ունին
Բ. Գրան խոստումները եւ իր ազատական անուա-
նեալ բարեկարգութիւնները :

« Ասորեստան խնդիրը մեծ զբաղմունք մը էդած է
իրաւամբ : Նրէ տարածուած լուրերուն հաւատարմ,
Գաղիոյ կառավարութիւնը կը վարանի Էդեր իր զօրքն
Ասորեստանն եւս կանգնելոյ : Ուրիշ ձայներ ալ Գա-
ղիոյ եւ Անգլիոյ մեջ այս խնդրոյն վրայ կատարեալ
միաբանութիւն մը կընայը կը հաւատան :

« 5000 տանիկ զօրք եւս նաւ մտած են Ասորեստան
Երրայոյ համար . որոնցմով Յուստ փաշային ունե-
ցած զօրաց քիւր 55,000 ի պիտի հասնի : Բայց քրիս-
տոնէայր մը առիթի ապահով եւ մը լաւ պաշտպա-
նութեամբ պիտի լինին : »

Պերուրէն ապրիլ 21 եւ 22 րիւքունով գրուած համակ-
ները կը բաղեցնեն հետեւեալը :

« Գաղիացի զօրաց մեկնելոյ ժամանակին մերձե-

նալը ամենեցուն ուշադրութիւնը գրաւած է: Տեղադրութիւնը բնակիչները իրաց բուն վիճակին վրայ իրենց կարծիքը մեծ տեղաբեական յայտնելու բաղձալով՝ ժողով մը ըրին, ուր որոշուեցաւ որ տեղաբեական պաշտօնակարներուն աղերսագիր մը ժառանգանեն: Աղերսագրոյն օրինակը ձեռք կը հաղորդեմ, որ 525 ստորագրութիւն ունի, այսինքն բոլոր եւրոպացիներուն, որ կը գտնուին ի Պերսիա եւ ի Լիբանան: Վաճառականք եւ արտաւարակներ, գաղթացի, անգղիացի, խալապցի, աւստրիացի, յայն եւայլն բոլորն ալ ստորագրած են: Աղերսագիրն իրաց վիճակին ճիշդ յայտարարութիւնն է, ինչպէս դուր ալ պիտի կարենաք դատել: Ասիկայ պաշտօնակարաց նախագահին փոխանորդը կարգաւորելով վերջը ճիշդ օրինակ առնել տուաւ որ իւր ընկերներուն բաժնէ. իսկ բնագիրը պաշտօնակարաց ղեկավարը պիտի պահուի:

» Անցեալներն հոս խօսք մը ելաւ թէ տեղաբեական պաշտօնակարները Պոլսի պիտի երբան, բայց այս լուրը որ Արեւմուտքէն չէր եկած՝ հաստատութիւն չգտաւ: Առաջիմ Կալսէր առաջին բարձրանց Պօթոմ գորապետին հետ պիտի երբայ լեռը պտոյտ մի ընէ:

» Դամասկոսէն նոր լուր մը ըկալ: Փռատ փաշան տակաւին զկարաց յաջողիլ դամասկացի մահմետականացի մը առաք մը ղեկելով: Պերսիա հրատարակուած արաբներն իրագիրը յօդուածի մը մէջ կըսէ թէ Դամասկոսի եւ Պալմիրայի տօներն աղիւ անցան Դամասկոսի մէջ, եւ թէ քրիստոնէայք այս ատիւ քննաւոր զիբեցին: Ըսել է թէ ուրիշ տարիներ կը կրկնէ:

» Փռատ փաշան դեռ չարաւարտութիւն Պերսիա գալով, եւ հաւանականաբար մօտ ժամանակներու մէջ զպիտի գալ: Կը յատկութիւն թէ իր պաշտօնը բաղադրիս մէջ շատ ղեկավարացած է. եւ թեպէտ Սուլթանին գոհունակութեան նշաններ ընդունեց, բայց ինք դեռ հեռի է այսօր բոլոր այն բաներն ըրած լինելէ, որ կը յաւանդուի իր Ասորեստան հասած ժամանակը:

» Շատ ցաւալի է որ շաբաթ մը ջանքերի արանց քրիստոնէից ղեմ հարստաւարութիւն լինելով. եւ այս մասին ջնմ կընար հասկընել տաճիկ կառավարութեան քաղաքականութիւնը:

» Այլ զպիտի գրեմ ձեզի ամեն օր Դամասկոսէն քրիստոնէից մեկնելոյն վրայ. եւ ոչ իսկ եղած գողութեանց որ հանապազ կը կատարուին Հօրանի նահանգին մէջ: Տրիպոլիսէն չորս ժամ հեռաւորութիւն ունեցող Ազար գիւղին մէջ անկարգութիւններ տեղի ունեցան, քրիստոնէից խանութները կողոպտեցան եւ շատ մարդ զարնուած է, կըսեն:

» Անցեալին պէս ճիմայ ալ անկարգութիւնները կը շարունակուին. մարտի 1 էն ի վեր ուրբառներէք մարդապաշտութիւն եղած է զանազան կողմեր. տաճիկ իշխանութիւնը չգաղիք ոչ այս յանցանաց պատճառը գտնելով եւ ոչ նոցա հեղինակները ձեռք ձգելով:

Ահաւասիկ Ասորեստանի եւրոպացաց ճիւղ մեծ տեղաբեական պաշտօնակարներուն տուած աղերսագրոյն բարձրանութիւնը:

« Պերսիա 14 Ապրիլ 1861 :

» Տեաքք,

» Մեր ստորագրեալքս, եւրոպացի ամեն ազգէ վաճառականք եւ արտաւարակներ, բնակեալք ի Պերսիա եւ ի Լիբանան, կզգտնք մեր երախտագիտութեան ստատիկ զգացմանը ճիշդ մեծ տեղաբեական յայտնելով հարկը: Եւ շնորհակալ լինելով այն իմաստուն խորհուրդին ու ծայրագոյն խորհուրդին որ սահմանեց նաւակաւ գործութիւն եւ փոքրիկ բանակ մը խըրկել յԱսորեստան, որոց ներկայութեամբն է որ երկիրը միմեզ ցարդ ապահովութիւն կը վայելէ:

» Անգրութեամբ ղեկավարութիւն կը ըրն քրիստոնէայ ժողովրդեան վրայ մեր ունեցած հոգեւորութեանը հետեւելով՝ կարծենք նոյնպէս պարտաւորութիւն մը կատարած պիտի լինիմք խոնարհութեամբ յայտ առնելով՝ զի թեպէտ եւրոպիոյ միջամտութիւնը վայրկեանակաւ ստանդարտութիւն մը մատուց կոտորածը դադարեցնելով՝ բայց դեռ ամենեւին գոհացուցիչ միջոց մը ձեռք չառնուեցաւ այն կոտորածին հետք ջնջելով եւ ամբողջ վերադարձն արգելելով:

» Այն ցաւալի եղելութիւններէն ի վեր տառն ամիս անցած է, եւ անոց զո՞ր եղող ղեկավարները մինչ ճիշտ իրենց վնասուած հատուցման համար միայն պատիք խոստանալներ ընդունելին: Ըսնցաւորաց մեծագոյն ժողովը կոչուած դեռ պատժող՝ զոր արգաւորութիւնը կը պահանջէ եւ հոտաբարկութիւնը կը խնդրէ: Բարեկարգութեան խնդիրը, որ զեղեցիկ տապալի մը միմիայն

պայմանն է, դեռ ինչ կերպով լուծուելոյն հիմն անգամ որոշուած չէր եւր:

» Անվտանգի է թէ Ասորեստանի խնդիրն այսօր տեղի վաճառար վիճակի մէջ է բան թէ կատարածին հետեւեալ օրը, որ ատեն ամեն մարդ գոնէ բարոյապէս վաւարացած էր եւրոպիոյ միջամտութեան եւ անկէ ծագելիք հետեւութեան յատմը:

» Վաճառականութիւնը բարեկարգութեան վերահաստատուելոյն հետ սերտիւ կապուած լինելով՝ ստորագրեալքս հարկ չենք համարիլ ապացուցանել թէ հաստատուն ապահովութեան մը պակասութիւնը, սրտեւրան վրայ տիրած անհանգստութիւնը, ժողովրդեան վիշտը, քրիստոնէից եւ օտար տեղաբեական հպատակներուն պետք եղած հատուցման յապաղումը՝ շատ ժամանակի ի վեր գործերուն շարունակութիւնը դադարեցուցին, ու եւրոպական արտաւարակ եւ վաճառականութեան, որ երկրին ընդհանուր երջանկութեան բուն տարերքն են, ալեկալի վնաս մը կը պատճառեն որ, անոց ապագան սաստիկ վտանգի մէջ ինկած է:

» Ուրեմն Ասորեստանի մէջ իրաց ներկայ վիճակն աւելի սաստիկ կը կարօտի մեծ տեղաբեական ամեն խնամքը եւ կը կանգնէ անոց ձեռնարկութեան շարունակութիւնը, այսինքն պղծութիւն շատ եւ կատարեալ որոշում մը, որով միայն կարելի է երկրին ամբողջագետ տեղեկոյն առաջն առնուլ:

» Ստորագրեալքս կաղաչենք զՊաշտօնակար Տեաքս, որ բարեհաճին ներկայ աղերսագիրս հաղորդել իրենց կառավարութեանց, եւ ընդունել մեր խորին ակնածութեան հաւատարմութիւնն որով պատիւ ունիմք լինել իրենց ամենախոնարհ եւ հոգեւորականները:

(525 ստորագրութիւնք.)

— Բ. Դուռը դեպակաց առաջարկութեանն հաւանք է եւրոպացիներէ յանձնաժողով մը կազմելով ու Հերակլովա խրկելով, որ երկիրը բնակելով՝ անոր բարեկարգութեան վրայ խորհին:

Այս յանձնաժողովը յայտարարութիւն մը հրատարակել տուեք է Հերակլովայի ու Պոսմայի մէջ, բնակիչքը համոզելով համար որ հանդարտ կենան: Եւ Բ. Դուռն կաղմնէ կատարեալ ներումն, եւ արդէն անվար բողած տուրքերին չարանալէ ու այսուհետեւ տալիքին ալ նուազեցնել կը խոստանայ անոց:

Բ. Դուռը խաւարեց է Էօմէր փաշային, զոր Հերակլովա Պոսմա ու Դարասաղ կը խրկէ այն տեղերուն խաղաղութիւնները դադարեցնելով համար, 40,000 զինուոր տալ եւ մէկ տարի անհնց ամենակաւ վճարել:

Վերջին քաղաքով Պոլսէն առնուած նամակները կը ծանուցանեն թէ, Էօմէր փաշան դեռ չէ մեկնած Պոսմա երբայ ի համար, եւ մեկնելով օրն ալ չէ որոշած տակաւին: Իրեն հետ պիտի երբան ճիւղ մեծ տեղաբեական ղեկավարներուն կողմէն մէկմէկ անձինք: Էօմէր փաշան երբ զկարենայ հանգարտեցնել ապստամբները, այն ատեն զինու. գործութեամբ պիտի նուաճէ զանոց:

Վիեննայէն հեռագրով լուր կուտանք, տեղաբեական ճիւղատուները յաջողելով վրայ են Դարասաղի իշխանը համոզելով որ դադարեցնէ բշխման գործերը: Եւ յուսալի է եղեր թէ խաղաղական կարգադրութիւն մը պիտի լինի Էօմէր փաշային նպատակը:

Կը շարունակեն թէ Հերակլովայի՝ Դարասաղի ու Պոսմայի մեծերը ընդհանուր ապստամբութեան մը խորհուրդը կը ընեն: Եւ երբ Ռալֆայի անգլի 50 բռնով գրուած նամակի մը ըսածին հաւատարմ, ըրպատակին իրենց կողմի բոլոր տաճիկները բլէ անցնել է եղեր:

— Հռովմի խնդրոյն լուծումը նշանաւոր քալ մը ըրաւ, զի նոյն քաղաքին մէջ խալապցի ու գաղթացի խառն գորաբաժին մը բողոյ խորհուրդն ընդունեք է, կըսեն, եւ այս լուրն հետզհետէ հաստատութիւն գտնելով վրայ է:

Իբր թէ գաղթական գորաց մէկ մասը եւ պիտի կանգնուի ու տեղերին խալապցի գորք պիտի երբան, յանձն առնելով գաղթական գորաց պաշտօնն ի միասին վարել:

Այս կարգադրութիւնն անշուշտ պիտի ուշացնէ Վիգոր-Էմմանուէլ քաղաքին արտուն Հռովմ փոխադրելը, բայց Գաղիոյ հետ միաբան գտնուելով փոխարէն պիտի ընդունին Բուսիոյ նոր տեղաբեական Գաղիայէն ծանցուելը եւ զայն ներկայացնող պաշտօնէի մը Փարիզ ընդունուելը:

Ի Հռովմ Գաղիոյ ղեկավարին աղերսագիր մը տրուեցաւ հաղորատու ստորագրութեամբ: Աղեր-

սարկու հռովմայեցիք բոլոր Բուսիոյ նետ կաղաչեն Կալսէր որ իւր գորքը եւ կանգնէ Հռովմէն:

Կը ծանուցանեն թէ Ֆրանչիսկո Բ. այս միջոցիս ինք միլիոն Ֆրանքի փոխառութիւն մը ընելով կզբաւդի: Անշուշտ, կըսեն, այս գումարը խալապցաց արիւնն ի գուր բախելով պիտի վատնուի:

Լօրտ ձոն Ռըսէլ երկար ատենաբանութեան մը մէջ յայտնեց թէ հարկ է Ասորիոյ բողոյ Վիեննայի, զի իր տեղաբեական ամենեւն վաճառար երկիրն է այն:

Կառլապալի գորապետը մայիս 1 ին մեկնեցաւ Հռովմայէն Գաղիա կղզին երբայ համար:

— Լիեննայէն ամառ 8 բռնով ծանուցին թէ Հռովմագրացի Լատիսայա Քիւրի կամը մայիս 7 ին կես զիշերուն մօտ ինքզինքն սպաննէր է, ստորանակ մը պարբերով իր սրտին: Այս անձնապաշտութեան պատճառը դեռ չէ գիտցուած. բայց որովհետեւ կը հաստատեն թէ կամն առջի իրկութեան անկողին ընտած իւր գրասեղանին առջին նստար գրասեղան կզբաղէր, ուստի շատ հաւանական է որ իր ցաւալի որոշման պատճառները գրութեամբ բողած լինի, որն որ քիչ ժամանակէն պիտի յայտնուի իր ըրերէն:

Յիշենք հոս նաեւ թէ շատերը հաւատալ չեն ուզեր որ կամն ինքզինքն սպաննած լինի, այլ ուրիշ մը պատճառով կը կարծեն: Եւ անցեալները Գաղիա գորապետն Արեւելք ճանապարհորդած ժամանակը Ասորիոյ անոր ղեմ բռնած ընթացքը լիւրջով գուշակել կուզեն թէ նայն տեղաբեական այս բանին մէջ մատ ունեցած լինի: Բայց այս կարծիքն հաստատութիւն գտնելով դեմ չունի:

Ամառ 10 ին կատարեցաւ կամին քաղման հանդեսը անքիւ բազմութեամբ ժողովրդոց:

Այս անձին պատահած վերջին դեպքը լրացրոյ 57 բռնով մէջ կարգացած են ընթերցողք. որն որ հայրենեաց ազատութեան մեծ ջանք ունեցող անձ մի լինելով՝ Սաքսոնիոյ մէջ բռնուեցաւ ու Ասորիոյ յանձնուեցաւ. եւ Ասորիոյ կալսը անորմ հաւատարիմ նպատակութեան խոստումն առնելով միայն ազատ բողոց:

— Ռուսիոյ հպատակած ժողովրդոց շատերը ինքնիշխան լինելով միտում եւ ջանք ունին: Փարսիները Խրիմէն կը գաղթեն կըսեն: Եւրոպիա, Պալիկի կողմը, որ մեծն Պետրոսի ժամանակը միացած է Ռուսիոյ, իւր անկախութեամբ բարձուած ազատութիւնը կը խնդրէ. Ֆինլանդիան ալ ձայնը բարձրացուցած է իւր կատարեալ անկախութիւնը ձեռք բերելով համար: Ռուսիոյ կալսը փորձ առնելով Փոլոնիոյ անցրէքն, կը խոստանայ Ֆինլանդիոյ խնդրած իրաւանց մէկ մասը շնորհել. բայց չէր երկիր թէ նա գոհ պիտի լինի այնչափով:

Կերեւի թէ Ռուսիա դժբաղդ փոյնիացուց վրայ ի գուր շարժէր է: Ասիկալ անկէ կը հետեւեցնեն որ մայիս 5 ին փոյնիացուց ըրած հայրենասիրական յայտարարութեանց համար ջարդը չսկսաւ: Խաղալները դադրէր են անգն ժողովուրդն սպաննելէ: Ռուսիոյ մեղմանալուն նշան կը նմարին նոյնպէս Սիբիւրի մեծ-գուրսին Վարսակալ երբայն, որն որ Լեհաստանի փոխարքայ պիտի անուանին:

— Սպանիոյ մէջ երկիրայ կալ որ նոր պատերազմ մը սկսի Մարօքի դէմ: Սուլթանին Սիբիւրիան եղբայրը բազմարիւ քաղիկներու գոյնն անցեր է Սպանիոյ հատուցուելիք գումարին մնացորդին վճարման դէմ ղեկելով համար: Իսկ սուլթանն յայտարարութիւն կը գնէ թէ ամենեւին հաւանութիւն չունի այդ բանին, եւ ինք հաստատութեամբ որոշած է ամբողջ վճարել:

Սպանիոյ լրագիրները սաստիկ կը լայնակցան Անգղիան թէ այս գործին մէջ մատ ունի:

— Հասարակաց Խորհրդարանին մէջ Լօրտ Փալմերսթոն Մ. Մակիլին պատասխանելով ըսաւ թէ, Անգղիան Յունիացուց երջանկութիւնը կուզէ. եւ որովհետեւ անոց Յունաստանի միանալը իրենց բռնառութեանը պատճառ պիտի լինի, վասնորոյ Անգղիա պարտաւորութիւն մը կը կատարէ անոց այս բողծանացը դէմ կենալը:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ասորեստանի քրիստոնէից համար Մերսիկոսիւն մատուցուած ստիքազրեւոյն ընկուելուն ամառ 14 ի ժողովին մէջ տեղի ունեցաւ: Մ. սը Սոլի ըսաւ թէ Դաղիս միմեզ չկրնար գործել Ասորեստանի մէջ իւր բանակը եւրոպական միւս տեղաբեական յանձնարարութեամբ զնայն հոն, հետեւեալ Գաղիոյ կառավարութեան ղեկարգ պիտի լինի ստիքազրեւոյն:

ներում ըզնիցը հետեւի, քէ է. ինքն ալ մի է. նոյն գրգայունքն ունենալ :

— Մարտիկային ամսոյ 13 ին հետեւեալ լուրերը կուտան հետագրով :

« Պօլսէն 8 ին գրուած նամակները կը ծանուցանեն քէ ժողովարար Քոնստանտինովը կը ծանուցէ Գարա-տալի լուրերուն տխուր լինելը : Էսմէր փաշան պի-տի մեկնի Մոսքա գնալով Գառուբի վրայէն ու Սեր-վիոյ սահմանագրութիւնները բնակելով :

« Քրդադրամը մերժուելէ ետէր գաւառներուն մէջ. իսկ ի Պօլս կէս արծեք կորսնցուց, ուր աղետը հասարակական սրտմտութիւնը կանչեցնէ : Սույ-բանին դեմ տանկերէն լեզուաւ խռովայոյց ազգա-գրէր կայացեցան փողոցները :

« Ջալալի տօնին արիւնահեղ կռիւներ եղան Յունաց էս Պոլսիւրներուն մէջ : Բայց Դուռը սանձաւարեց գանձեր :

« Դուռը յայտարար գրով մը ծանուց քէ կը հաւանի Դաւանդեան իշխանութեանը միացմանը, այն պայ-մանաւ որ անոր համար լինելիք պայմանագրութիւնը Պօլս ստորագրուի էս ոչ ի Փարիզ :

« Սեր Հեմիշ Պոլսիւր Անգլիոյ էս Տաճկաստանի մէջ եղած առեւտրական դաշնադրութիւն մը ստո-րագրելով վրայ է :

« Ջմիւռնիոյ մերձակայները բնակող Ձերբգները քաղաքին վնաս կատարեան էս Ռուսաստան դառ-նալ կոչուին : »

Պօլսոյ Գոռնիէ Տօնիւր լրագրին Ջմիւռնիոյ բըղ-րակիցն ապրիլ 10 րոտով նամակ մը գրած է իրեն, զոր կը հրատարակէ իւր ապրիլ 17 ի րոտով :

Արգոյ բըղ-րակիցը խիստ արժանաւոր գովութեամբ կը խօսի բնիկներու մեր ազգին էս ծանաւորապէս Ջմիւռնացի մեքազեանց քաղաքակրթութեան ճամ-բուն մէջ յառաջանալու գովելի ճգնացը վրայ :

Ինք անձամբ Ջմիւռնիոյ Հայոց երկու վարժարան-ներուն այցելութիւն ընելով՝ աշակերտաց էս աշա-կերտութեան մէջ յառաջադիմութեանց վրայ գնացեր է : Անշուշտ սաստիկ տպաւորութիւն մը ըրած է իւր վերայ Ջմիւռնացեաց գովելի ընթացքը, որմէ հետաքրք-րութիւնը շարժելով ամեն տեղեկութիւն հաւաքել է վարժարաններուն հիմնադրութեան՝ ծախսոց էս վարժարանը վրայ, զորս մի առ մի կը իշխէ իւր նա-նակին մէջ : Որոնք ոչ քէ միայն օտարազի ընթեր-ցողաց հետաքրքրական պիտի լինին, այլ էս մերազ-նեաց ալ, էս միանգամայն բաշտելիք :

Բայց գանց չընենք ըսելու քէ, նամակին վերջերն յաւելցուցած մէկ տեղեկութիւնը, որ գուցէ եւրոպա-ցիք գովելի գտնեն, սակայն մերազեանց անշուշտ ցաւ պիտի պատճառէ :

« Յաւելցնելու է քէ, կըսէ նամակագիրը, Հայոց ամենէն հարուստ ընտանիքներն աղջիկներին Գրու-բեան Քերը դպրոցը էս մանչերին Փրօփականալի ու անգղիացեաց դպրոցները կը խնային : »

Նքէ նամակագիրն այս ըսածն ալ միանգամայն պէս ճիշդ է, ըսել է քէ այն ընտանիքները կամ տեղայն Հայոց վարժարաններուն կատարելութեան զոն չեն էս կամ անոնց վրայ համակրութիւն չունին : Ասոնց հըն ալ լինի, ցաւալի է :

Անկեղծաբար լիչեցնել կոչներ իրենց, քէ ան-ժխտելի ճշմարտութիւն մըն է, որ մեր ազգին կապն եղած է Լեզուն էս Կրօնը : Ես որովհետեւ իրենց գաւազներն առանց ազգային վարժարան մտնելու, օտարաց վարժարանը կը կրթուին, հոն իրենց լեզուն չեն կրնար սովորել, կրօնքին ալ բոլորովին չփոխեն նէ՛ չեն կրնար ալ կատարելապէս անարատ պահել :

Մեր սանձանք չենք տալի խօսիլ այս կէտին վրայ, ուստի կը լսենք նոյն ընտանեաց՝ որ իրենք ուշադրութեամբ միտ չեն ըրածնուն հետեւութեանը, էս երբ խորհրդածելով համագրին քէ այլ ընթացքը Հայրենեաց տեղի վնաս է քան օգուտ, չշարունակեն գալի՝ ի սեր Հայութեան :

Այսչափ մը իբր պարտաւորութիւն ըսելուս յետոյ՝ դառնանք նամակին :

Նամակագիրն ի վերջոյ լիչելով Ազգային հարածին Սանձանադրութիւնը, որ հիմնաւ է կըսէ Գաղտնի էս Անգլիոյ Սանձանադրութեանց վերայ, գովութեամբ կը հեռակէ քէ Հայոց ազգն հաստատութեամբ մտած է յառաջադիմութեան շաղկին մէջ :

Քեզեւ նամակագիրն այս ըսածին մէկ ի վաղուց տեղեկ էնր, բայց օտար գրչէ մը եղած ու եւրոպա-կան լեզուով լրագրի մը մէջ հրատարակուած տեա-

նելինս անելի հաճութիւն կը պատճառէ մեզ : Անոր համար շնորհակալ կը լինիմք իրմէն . էս ցնձութեամբ կը շնորհաւորեմք մեր Ջմիւռնացի ազգակիցները, որ իրենց յառաջադիմութեամբ կարող եղեր են օտա-րաց ուշադրութիւնը վրանին դարձնել էս ազգին պարծանք հանդիսանալ :

Նոր տեղեկութիւններ ստացանք, որոնցմով կը հաստատուի քէ Կալիպարայի մէջ տպուած տետրակին պարունակութիւնը, զոր հրատարակեցինք, անձիմն չէ եղեր, ինչպէս մենք կարծած էինք բնականա-բար մը համարելով : Ես որովհետեւ սկսած ենք այս նիւթին վրայ ազգայնոց տեղեկութիւն տալ, ուստի այս վերջիններն ալ իրենց հաղորդելն արժան կը հա-մարիմք, մանաւանդ որ գուցէ օր մը Ազգային պատ-մութիւնը շարունակողի մը հարկաւոր կընայ լինել :

Հայոց էս Յունաց եկեղեցիները միացնելու խոր-հրդով եղած գաղտնի առաջարկութիւնները, որ լոյսին էր միայն արտաքին ձեռով այնպէս՝ ինչպէս Փարիզը հրատարակեց Կալիպարային ստանալով այն րոքերուն օրինակը, չյաջողեցաւ . կամ լաւ էս ըսե-լով՝ երբ Ս. Փէրրապոլսիէն այն ժամանակի ժամանեան դեսպան Հայտար էֆենտին բանին եղելութիւնը լոյսնեց Բ. Դրան, մի էս նոյն ժամանակ տեղեկա-գիրներն տալով նաեւ Ս. Փէրրապոլսի միւս ընտան-ներուն : Այն ժամանակ Ռուսաց կառավարութիւնը Կովկասեան փոխարքային ձեռք Լօրիս Մէլիքով գո-րապետը Պօլս լոյսնեց :

Բայց Պօլսոյ անգղիական դեսպանն իմացեր էր Ս. Փէրրապոլսի անգղիական դեսպանէն Լօրիս Մէլի-քովին գալուտեան խորհուրդը, ուստի բողոքեց Մեծ Վեզիրին՝ Պօլսէն հեռացնելու գանի, որ էս ձեռնու-նայն մեկնեցաւ :

Օտեսալի ռուս լրագիրը (Messenger d'Odessa), միանաբար միմիայն կը օրհնէ ազգայնայն այս բանին վրայ, հրատարակեց քէ Լօրիս Մէլիքով գորա-պետին առաքելութիւնը չէ յաջողեր, էս Հայոց էս Յունաց եկեղեցիները մնացեր են դարձեալ ինն յա-րաբերութեանց մէջ :

Քիֆիլի մէջ մարդիկ ոմանք, որք բերեալ քաջ գի-տէին գորապետին ձեռնադրողութեան հակաւ խորհուրդը, այսու ամենայնիւ արտաքին ցոյց չտալով իրենց իրազէի լինելը, յարգեցին գիրքը որ մերժողական պատասխան մը տալ Օտեսալի ռուս լրագրուն գրածին, որ էս կատարեց :

Այնուհետեւ Ալվազովսի Տ. Գաբրիէլ Վարդապետը էս Ջալալեան Տ. Սարգիս Եպիսկոպոսը, առաջինն օրագրով ու երկրորդը քարոզներով սկսան արդա-րացնել Լօրիս Մէլիքով գորապետը էս դատապար-տել Օտեսալի լրագիրը :

Միւս կողմէն Օտեսալի լրագիրն ալ պատասխա-նեց գորապետին, քէ իւր բողոքիցը, որ Պօլսէն այն լուրը կուտայ, փողոցներէ էս հրապարակներէ լուր հաւաքող չէ էս բոլոր եւրոպական օրագիրներուն թղթակցութեան պաշտօն կը վարէ : Ռուսի երբ Մէլի-քով գորապետը դարձեալ հակառակը պնդէ, այն ժամանակ Պօլսոյ բողոքիցը պիտի պարտաւորի այն լուրին պաշտօնական հիմնաւոր աղբիւրը ցոյց տալ :

Այս գործերը դարձած միջոցին՝ Ռուսաստանի հալերը սաստիկ գրգռեալ լին բոլոր կարգաւորներուն էս մտաւանդ Պօլսոյ Կրօնական ժողովոյն էս մեկ քանի ազգագետ Ամիրաններուն դեմ . էս երբ Վ. Ս. Կարուդիկոսն Էջմիածին գալին յետոյ մի ըստ միջո-տեղեկացաւ ազգին ղեկավարութեան օգտակար պատ-ճառը, միւս կողմէն Տ. Գաբրիէլ Ալվազովսի Վար-դապետին ու Սարգիս Եպիսկոպոսին յարաբերութիւն-ները դեպ ի տեսութիւնն ու ազգը, նաեւ հայագի գորապետին երկրորդ ընթացքը, այն ժամանակ լոյսնեց, որ երբ նորէն ստրածեն այլ սուտ խօսքեր քէ բնաւ Յունաց եկեղեցւոյն հետ միաւորութեան խօսք չէ եղած, այն ժամանակ ինքը Վ. Ս. Կարուդիկոսը, պիտի ստիպի շրջաբերական հանել ու եղելութիւնը մի ըստ միջոց պատմել, մանաւանդ քէ Մէլիքով գո-րապետն ինչպէս կաղաչել իրեն համաձայնելու էս ըն-դունել եղած առաջարկութիւնը :

Դորեն այս գրութեան մէջ ըլլալին յետոյ՝ Պօլսոյ մեկ քանի Ամիրան նամակներ կը գրեն (՝) Լօրիս Մէ-լիքով գորապետին էս Տ. Սարգիս Եպիսկոպոսին . որոց մէջ կը վկայեն քէ գորապետն արդար էս բնաւ խառն

(՝) Այս նամակներն մեկն օրինակն ալ հաղորդուած է մեզ, զոր միջոց ունիմք յաջող րոտով հրատարակել :

չէ այդ գործին մէջ : Տ. Սարգիս Եպիսկոպոսը քարո-զին մէջ կը հեռակէ այս նամակագրութիւնը, որով ժողովուրդն առաւել կը գալարանար ստորագրող Ամի-րաններուն վրայ, որովհետեւ անոնց գործակցութիւնն ալ կը լայնուէր գորապետին ցոյց տրուած պաշտ-պանութեամբը, քանի որ նա արդէն ձանցնուած էր :

Այս տեղեկութիւնները էս արդէն լրագրոյ 15, 21 էս 30 քիւնթուն ու նախընթաց չորս քերթերուն մէջ պարունակեալները կընան բաւել այս ձախորդ անցից վրայ ըստ կարի ծանօթութիւն տալ ազգայնոց :

ՄԱՍՆԱՌԻ ԹՂԹԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Չմիւռնիա, 24 Ապրիլ 1861

Արգոյ Խմբագիր,

Դուրս Գալիքեան Յարգոյ անձը նամակ մը շարադրել է Միւռնաթիւն է զրկեր, իբր պատասխան Փարիզ լրագրին մէջ տպուած նամակիս . այս լրագոյ անձը ինձ ծանօթ ըլլալով չեմ կրնար փոքրիկ պարագայի մը համար իրեն գէշ ըսել, մանա-ւանդ որ ինք բարի չ'եղող մարդ մը չէ : Բայց ես այնպէս պատ-մած եղելութիւնս անտույզ չեմ համարիր :

Միւռնաթիւն 68 րոտին մէջ գտնուող նոյն նամակին մէջ երկու խնդիր կայ . առաջինը, իբր քէ « բողոքագիրը իրաւունք ունի եղեր » . — մենք մեր նամակին մէջ ոչ իրաւունք ունի ըսած ենք էս ոչ չ'ուրիշ . այս մասը անորոշ բողոքացած ենք մեր ազատ կամօքը . էս այս պաշտօնը ժողովին կը վերաբերէ, ան պէտք է պատասխանէ : Երկրորդ խնդիրը, իբր քէ « ինք չէ եղեր կուտն սկզբնապատճառ այլ ուրիշ » . — այս մասին մէջ համոզելու համար փոխանակ առաջնորդարան հրաւիրելու գիտ' ուրիշ ամենապիտիւն բան մը կրնար ըսել . այն կողմին ներկայ էին շատ մը ժողովականք էս Առաջնորդը . բող անոնց ստորա-գրութեամբ վաւերացեալ լոյսագիր մը հրատարակել ազա-ցուցանելով իւր անմեղութիւնը էս կուտն սկզբնապատճառ չըլլալը էս լայնածաւ ստուգուել ըսածիս սխալ ըլլալը : Անխաւ պիտի Պօլսն է . կարելի է որ ես սխալած ըլլամ գիտեք կուտն սկզբնապատճառ գրելուս, բայց իմ սխալած ըլլալս այն ատեն կ'ստուգուի՝ երբ նոյն անձը կարող կըլլալ վաւերագիր մը ձեռք բերել իւր ըսածին :

Ան իմ փոքր էս համետ պատասխանս, որով ես առաւել արժանաւոր պիտի իմ առջի նամակս : Այս տողերը կարգացողը կընան որ հակառակութիւն չունիմ իմ լազգի քաղաքակցիս, էս չեմ ուզեր վատ անականները ինձ օգնութեան տունելով հա-նդիկ անոնցմով իրեն : Վատ խօսքը արդատութիւն արդիւնք է : Բարեկեցիկ Միւռնաթիւն էս իւր Արգոյ նամակագիրը կընուրեմ անոնց իմ խորին ակնածութիւնս :

Ա. Յ. Լ. Ե. Ա. Յ. Լ.

Պեղիկդալի Հայկազեան Ընկերութեան վրայ ար-դէն տեղեկութիւն տուած ենք մեր ընթերցողաց լրա-գրոյ 29^{րդ} րոտովը, որուն նպատակն է, « Ազգային լեզուաւ գրքեր տպագրել տալ էս գանձեր առանց շա-հու՝ բուն իրենց եղած գիներովը ծախել : »

Ընկերութիւնն այս միջոցիս նոր գրքով մը էս տպագրել տուած է, որ է Նախնական Դատագիրք Թուազիտութեան, աշխատասիրութեամբ Պ. Ստեփա-նի Պ. Պ. Փաւլագեանց : Որն որ Պօլսոյ Հայ գրավա-ձաններուն քով կը ծախուի, էս գինն է 5 դուռուշ :

— Պօլսոյ Մեծնուրը Հայկազա լրագիրը (տանկե-րէն լեզուաւ ու հայերէն տառերով) քանի մը շաբաթ ի վեր սկսած է երեքշաբթի ու հինգշաբթի օրերն ալ մէկմէկ պզտիկ բերքեր հրատարակել . որով կարեւոր լուրեր պատահած ժամանակը հասարակութեան հա-ղորդելու համար ըստկարաւ միջոց է լրագրոյն հրա-տարակման առաւել սպասել : Ասկէց գաւ կը հաղորդէ անոնց նաեւ զրամոց գիններուն օրական փոփոխու-թիւնը, արմատաց գինները էս գանձան շոգեմատոց երթեւեկութիւնը էսայն :

Լրագիրները քրճափ ստեպ հրատարակուին՝ այն-չափ անելի արդիւնաւոր կը լինին . ասիկալ փորձով հաստատուած ճշմարտութիւն մըն է . ուստի լիչեալ լրագրոյն այսպիսի օգտակար ձեռնարկութիւն մը ընելը փոքր ծառայութիւն մը չէ հասարակութեան : Որուն համար անկեղծութեամբ կը շնորհաւորեմք մեր պատուարժան պաշտօնակիցը էս կընադրեմք իրեն ամեն յաջողութիւն, որ կարենայ նոյն բերքերն ամեն օր հրատարակել : Ինչպէս ինքն ալ յօժարութիւն ունի :

Այս լրագիրը Պօլսոյ տանկական բերքէ մը առնելով կըլլատմէ քէ, Մուշի մէջ քրիստոնեայ մարդ մը կայ երկու հարիւր չորս տարեկան որ կատարեալ առողջ վիճակի մէջ դէս կապրի :

— Կայսերական հրամանագրով յանձնառուով մը կազմուեցաւ Նախօրէն իշխանին նախագահութեամբ, 1862 ին Լոնտոն բացուելիք համալսարանական Ար-ուեստանալիսին մէջ Գաղիային ներկայացնելիք նիւթերը պատրաստելու համար :

— Այս միջոցիս, որ բոլոր Գաղիոյ բնակեաց քիւր

կընամբում, և ինչ քաղաքին մեջ այս գործին յատկացեալ անձ մը հետեւեալ դէպքը կընատարէր որ արժանի է յիշատակութեան: Քաղաքին Ռիւ. տիւ. Փլաւնուն փողոցը՝ 58 րիւ. տան մէջ 19 ընտանիք կը բնակին եղբ. որոց բոլորը 101 տղայք ունին մեծածնէրէն ի գաւ. որ ըսել է մեկգնկոյ մը իւրաքանչիւրը ընտանիքին 5 տղայէն աւելի: Յաւելցնելու է դարձեալ քե, տանը մէջ գտնուող կանանց 12ը յի էն:

» Այս տունը, որուն բնակիչքը մեծ նպաստ կը մատուցանեն ժողովրդեան բազմամարդն, գործաւորաց վարձու տրուած է քեքէն գնով, այսինքն երկու գեղեցիկ սենեակը 6 ֆռանք ամսականով: Տանը մէջ կատարեալ մարքոսիւն կը տիրէ, որմէ կը տեսնուի բնակչաց բարեկարգութիւնն ու աշխատանքայինը:

— Մօտերս Հօնկ-Քօնկի մէջ անմիջապէս աչի կնոջ մը հրապարակաւ անձնասպանութիւնը ականատես անձ մի, որ անգղիական Մուկ լրագրին քղբակիցն է, մանրամասնաբար կը պատմէ այսպէս:

« Քանի մը օր կալ արտաբանէ մը անձնայն ժամանակ՝ դեռահաս կնոջ մը առ ի պատիւ ընկերացող խումբի մը հանդիպեցայ, որն որ բոլորովին ծիրանեզոյն հագուած ու ոսկի գարդերով զարդարուած էր, եւ գահաւորակի մէջ բազմած դեպ ի այն տեղը կերպար՝ ուր ինքզինքը պիտի կախէր, որպէս զի նորէն ամուսնանալէ ազատէր. եւ կը լրագրէր քե իւր կեանքը գոհելով՝ անմիջապէս իր ամուսնուն հետ միանալու էր ինքզինքնաբանը պիտի հասներ, զոր մանջ բաժանէր էր իրմէն:

» Այսպէս տանը մօտ դաշտի մը մէջ բնի մը կանգնուած էր, որուն մէջ տեղը կախաղան մը կը բարձրանար: Հօն հետաքրքիր մարդոց եւ կանանց բազմութիւն մը գտնուած էր, որուն մեծագոյն մասը կանանցմէ կը բաղկանար՝ որք իրենց ամենէն ընտիր հանդերձներն հագած էին, իբր քե այն օրն ուրախութեան օր մը եղած լինէր:

» Ամբոխը բնիին տակը հասնելով, այրին իւր ազգականաց մէկին օգնութեամբ գահաւորակէն իջաւ եւ շնորհակալ եղեւ բազմութեան որ զինքը տեսնել փութացեր էն. յետոյ բնիին վրայ ելնելով՝ սեղան նստաւ իր հրաշքով վերջին ծալք հաճութիւն մը այս ճաշին ժամանակը վերջին ծալք հաճութիւն մը կը գար: Ճաշէն վերջն իրեն աղայ մը մատուցին, զոր սիրէր եւ իւր պարանոցէն կախած մանեակն հանելով անոր պարանոցն անցուց. յետոյ ծաղկով չի կողով մը ձեռքն առնելով՝ մեջի ծաղկիները ժողովրդեան վրայ ցանց: Այս արարողութենէն վերջը համառօտ ձառ. մը խօսեցաւ, որով այս կեանքը ձգելու պատճառները ծանոց. եւ անա երեք փոքրիկ բնդանօրէնքուն որոտումը մանաբէր վայրկեանը կը ինքնակեր. սակայն այսպէս եղբարցը մէկին դեռ մեքկայ զգուհեւելուն համար՝ հարկ եղեւ փոքր ինչ սպասել: Այս դէպքն ինձի միջոց տուաւ որ աջացաւ առջեւն եղածը լաւ գնեմ: Կախաղանը երկու գերաններէ կը բաղկանար, որոց վրայ կար հաստ հնգիկ եղեղ (պամպու) մը, որուն մէջ տեղէն կարմիր ջուան մը կախած էր:

» Սպասուած եղբարցը մեքկայանալով՝ կինն արդուակի մը վերայ ելաւ, զոսկն օղակին մէջ անցուց, մնար բարովի նշան մը ըրաւ ժողովրդեան, ու երեսին վրայ կարմիր քաշիկնակ մը դնելով պատրաստուեցաւ ինքզինքը բող տալու, երբ լանկարծ իրեն գոհեցին քե օղակը լաւ կապած չէ: Շուտով օղակը նորէն լաւ մը կապեց եւ ոտքին տակի արդուակը հրելով անձնասպանութիւնը կատարեց:

» Մահը շուտ չհասաւ. բայց ինք արտաքայ կարգի հանդարտութեամբ երկու ձեռքով բարեհաճ կուտար ժողովրդեան մինչեւ վերջապէս կատարեալ լսելոգութեամբ մահուան անշարժութիւնը տիրեց:

» Մահովին ժամու. մը չափ կախած մնային յետոյ՝ իւր մերձաւորները վար առին զանի, եւ սպանութեան ծառայող ջուանին հետ կուի ըրին: Անա այսպէս վերջացաւ այն տխուր հանդէսը: Որուն ի յիշատակ շիրիմ մը կանգնուած է:

» Քանի մը շաբաթ ի վեր այս երրորդ անգամն է որ կը կատարուի այսպիսի դէպք. եւ տեղական իշխանութիւնն անկարող է այս յիմարական գործոց առաջն առնելու:

— Անձեր քաղաքին մէկ լրագրին հետեւեալ եղելութիւնը կը պատմէ:

« Պիլզնի մէջ կին մը իւր այրը սպանեցրէր. եւ քեպէտ այս եղեւնագործութեան բուն պատճառը դեռ հաստատութեամբ չէ գիտցուած, բայց սա կարծիքը կընեն վրան:

» Կնոջը տղան այս տարի գինուորացիներէն փա-

մանակ գեղ րիւ. մը տուած լինելով, (այնպիսի րիւ. մը որ անշուշտ զինուոր պիտի լինի,) կինը շատ զբաղած կը ելէր, կըսէն, տղին ազատութեան միջոցներ ուսուցանելու, եւ վերջի օրերս անոր ասոր կընարցանէ եղբ. քե, ինք այրի մնայ նե՝ տղան գինուորութեան կազաւով արդեօք: Ընդունած պատասխանը, ինչպէս յայտնի է, անորապէս էր: Քիչ օրէն ետքը երկին սպանուեցաւ, եւ որպէս ժողովրդի բայց ոչ զարովակից ամուսինն, եւ որ ամբաստանուած էր ձերբակալ եղած է այս ծանր լանցանքին համար:

» Այրը շատ քաղցրաբար մարդ մըն էր, կըսէն, եւ կինն ալ զարուբեան համբաւ չուէր. վերջապէս կերեւէր քե այր ու կին խաղաղիկ կեանք մը կը վարէին: Ուստի կը կարծուի քե, կինը՝ այրի մնալով տղան գինուորութենէ ազատելու համար միայն երկին սպաննուած է:

— Ընթերցողը կը լսէ Մարիօ անուն գինուոր, որ Լիքսալքին 40,000 ֆռանքի վիճակահանութիւնը շահեր էր իր մէկ ընկերին հետ: Այս գինուորն իւր պատաւ. մօրն ապրուստը դիւրացնելու համար, իր գինուորութեան ժամանակը լրանալէն յետոյ ուրիշի մը տեղ գինուոր (պեւել) գրուէր էր: Իսկ երբ վերջիկեալ անակնկալ հարստութեանը կընանք, սատակի բաղձանք մը կուգայ իրեն գինուորութենէ հրաժարելու (տեղը պեւել մը դնելով) եւ գիւղն երբայոյ ու մայրը եւ նշանածը տեսնելու, որոնցմէ ակամայ գտուէր էր: Սակայն կարելի չէ եղբ. որ պեւել գրուած գինուոր մը իւր տեղն ուրիշ մը դնէ, բայց միայն Կալսէր հրամանաւ:

Արդ՝ գինուորին նշանածը միւր կընէ իրենց բնի պատգամաւորն երբայ գտնել եւ անոր միջնորդութիւնը խնդրել. որուն շնորհիւ Կալսէր շուտ մը կը տեղեկանայ եղելութեան, եւ ազատութիւն շնորհեցին ի գաւ՝ դրամական նուէր մըն ալ կընէ ի նպաստ գինուորին հարսանեացը:

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՏԻԼԻԱ. 10 Մարտի 1861:

ՄԵՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐ ԲՈՒՌՈՒ (Բօգա). — Այս շաբթուան եկած ապրանքն ալ քիչ էր. եւ այսուհետեւ միշտ այնպէս պիտի երբայ մինչեւ նոր հնձոց ժամանակը: Հրապարակաւ վրայ գտնուած ապրանքն երբայով նուազելու վրայ է. իսկ գիններն քիչ քիչ օրէն օրէն անկում առնուած լուրերն են, որք մեր գործարաններուն աշխատութիւնները կը պարկեցնեն:

Բոժոժն բոլոր եղած վաճառումը մաս մը Կիրիշի ապրանք վրայ կը կախուի, որուն գինն էր 11 ֆռանքի մօտ:

Պարսկաստանի մետաքսն քանի մը գործեր եղաւ. 50 պալեպի չափ չափէն իրենց տեսակին համեմատ ցանցան գիններով: 20 պալեպի Արտալին եւ քանի մը պալեպի Պաֆա ծախուեցաւ, ք. 29: Օրինակի համար քանի մը պալեպի ալ 29-նստանի մետաքս գնեցին:

ԲԱՄԲԱԿ. — Այս շաբթու. հրապարակաւ վրայ մեծ շաբժում մը կար. Սպանիայ համար 1200 պալեպին տեղի փախել բամբակ գնեցին 5 ֆռանք տեղի գնով:

Իսկ Արեւելի բամբակէն եղած վաճառումը 1500 պալեպի կը ծախուի, որոց գինն էր 50 ֆիլիքսմը ք. 63 եւ 73 ըստ տեսակին:

ԲՈՒՐՈՒ. — Բաւական գործունեութիւն մը կը տեսնուի այս շաբթու. հրապարակաւ վրայ: Դախ եւ անաջ աճարդ մը ունեցանք որ 550 պալեպի չափ Մարիօն ինչ բոլոր ծախուեցաւ:

Եկած քանի մը մաս նոր բոլորը նաեւ հանուելուն պէս վաճառուցան: Մինչեւ 150 ֆռանք վաճառուցաւ պալեպի մաս մը եւ քանի մը ջուլուցած բնոր բոլորին, եւ 125 ֆռանք՝ անոր երկրորդ տեսակին: Այս բարձր գիններն կը պայմանի քե Արեւելի բոլորի շատ պէտք կայ:

ՑԱՍԻՍԻՍ (Բաֆին). — Գործարաններն եղած ապրանքն ընդհանրապէս շատ առատ չէ, եւ կանոնաւոր կը ծախուին հետեւեալ գիններով:

Գոլկա մերկ 50 ֆիլիքսմը՝ ք. 44: — Թղթով 7 0/0, ք. 43 50: — Գիլլար (բօգ) ապկառով. ք. 44 50: — Նոյնը վոքր տակաւնեղով, ք. 43: — Ներքին սպանական համար առաջին տեսակը ֆռանք 65 25 եւ 65 75:

ԻԱՆԱԼԵ. — Ուր առուր մեջ ծախուած Ռիօն 2000 տոպրակի կընանք, 50 ֆիլիքսմը ք. 63 եւ մինչեւ 72, ապրանքին արժանեացը համեմատ: Ուրիշ տեսակներէն եղած վաճառումն է, 825 նակ եւնէնի պատրաստ՝ ք. 110, եւ 2 1/2 0/0, եւ 4 ամիս: 140 տակաւ Սանթիակոյի ապրանքն ծախուած, ք. 400, եւ 1 1/2 0/0 եւ 4 ամիս պայմանաւ: 200 տոպրակ Սեն Տօմէի պատրաստ, ք. 80, եւ 2 0/0 եւ 4 ամիս:

Այս շաբթու. 6100 տոպրակ Փօթ-օ-Փոնեան եւ 5000 տոպրակ Մարգարիտակն եկաւ:

ՏՈՐԵՆ. — Գաղիոյ ներսերէն հետեւեալ ապրանք ուղարկել լաւ ծախուելու է հրապարակաւ վրայ գտնուած նուազ լինելով գինները բարձրանալու վրայ էին, սակայն այս շաբթու. բաւական ցրեն գալը եւ առաջարկողներուն բազմանալն անոր առաջն տեղն:

Շաբթուան մեջ ծախուած ցրենն է.

ՊԱՏՐԱՍ:

4800 Երբ. Երբ. Երբ. Երբ.	Զարմ 126/122 քիլ. ք.	Ք. 37 — — —
5200	Երբ. Երբ. Երբ. Երբ.	126/122 56 50 56 25
4800	Գանուրի	125/119 50 50 — —
6400	Փօթիկոյ	125/121 56 50 56 25
5200	Կալացի	124/120 52 25 — —

Ապրանքներ

4800	Երբ.	125/121	37 — — —
1600	Երբ.	127/124	57 — — —
12800	Մարիտիմոյի	127/124	57 — — —
8000	Մարիտիմոյի	127/124	56 50 — —
4000	Գանուրի ընտիր	125/121	51 50 — —

Եւր. 1 1/2 0/0

ԻՊԱՅՈՒՆ ԶՈՒՆՏԵՐ. — Հրապարակաւ ընթացք կանոնաւոր է եւ բաւական գործեր կը լինին գործարանաց համար: Եկած ապրանքը միշտ սակաւ լինելով՝ հրապարակաւ վրայ քիչ ապրանք կը գտնուի. այնպէս որ վաճառման դրամներն անմիջապէս անող կը գտնեն:

Արեւելի սուսմը կը լինուի 100 ֆիլիքսմը ք. 66 1/2, եւ 2000 կընդինարի չափ ծախուեցաւ՝ պատրաստ ու ծառերս ծախուելով. սակայն դժուար է այս գիններով վաճառող գտնել:

5000 կընդինար Փօթիկոյի սուսմը նաւահանգստին մէջ ծախուեցաւ, ք. 55 25: Մօտերս գալիքին գինը 55 50 է որոշուած է:

Գործարանները 4000 կընդինարի չափ արաշխի սակարկութիւն ըրին, ք. 41 50 եւ 41 75 է:

Գաղիոյ հիւսիսային կողմը քրանի հոնտէ հանուած իւղին (պեղիւ եղը) գինը շարունակ բարձրանալով, եւ Պեթիկոյին Հօլանտային ու քոլոր Գերմանիային նոր հնձոց վաճառելուն լուրերուն պատճառաւ Ռուսիոյ քրանի հոնտին գինը նոր լաւաւաւորութիւն մըն ալ ըրաւ: Յուլիս ամսոյ մէջ լանձնի 5000 կընդինար հոնտ ծախուեցաւ, ք. 56, եւ 4300 կընդինար հոնտները ամսոյ մէջ լանձնի, ք. 56 50: Բայց վաճառողները միշտ սակաւաբաւ են:

ԼԵՅՈՒՆ. 11 Մարտի 1861.

ՕՐԿԱՆՍԵՆ ԳԱՂԻՈՅ

Ֆիլա. Եւ. Ուլիքսմը 1 տակ 22 եւ 28 տնիկ ք.	— —
» » 2 » 22 28 »	122 125
» » 3 » 22 28 »	118 120
» Արեւելեան բոժոժով 22 28 »	112 117
» 20 22 »	— —
» 22 24 »	102 107
» 24 26 »	100 104
» 26 28 »	96 102
» 28 50 »	— —

ՔԱՄԱՆ ԳԱՂԻՈՅ

Ֆիլա. Եւ. Ուլիքսմը 1 տակ 22 եւ 28 տնիկ ք.	121 125
» » 2 » 22 28 »	117 121
» » 3 » 22 28 »	110 115
» Արեւելեան բոժոժով 22 28 »	— —
» 24 26 »	— —
Ուլիքսմը 10 12 »	94 100

Ապրիլ 29 Եւ մինչեւ մայիս 12 Տանխասանիկ Մարիոյի նաւահանգիստը մեծ գլխաւոր ապրանք ծախուելու է ալ ֆանկայիւնը:

Մետաքս	պալեպի	568
Բոժոժ (բօգ)	պալեպի	44
Շեքարի հոնտ	մետաքս	0
Մետաքսի կտորներ (ֆիլիքս)	պալեպի	547
Բամբակ	պալեպի	469
Բուր	պալեպի	589
Մոր	պալեպի	554
Շուշմայ (սուսմ)	տոպրակ	626
Մեղրամ (պալմուտ)	տոպրակ	1
Խաւիկ	տոպրակ	0
Մատուտակ (միլան քօթի)	պալեպի	104
Տորակ (միլի)	տոպրակ	0
Ինձ Մարիոյ (զամբ արալը)	տոպրակ	4
Գինի կիլոքր	տոպրակ	2
Պիլիք (պալմու)	տոպրակ	259
Ճէրի	տոպրակ	57
Հատուտ իւղ	մետաքս	4
Կանեփ (քիթէն Թօնուտ)	տոպրակ	7
Ուրու մալ	պալեպի	0
Շիպիտո (Պիլիք)	պալեպի	1
Խաւիկ	տոպրակ	0
Մեկինի հոնտ (հաշմաշ Թօնուտ)	տոպրակ	0
Չալիք	տոպրակ	0
Նուշ (պալմու)	տոպրակ	0
Միլանիք	տոպրակ	0
Մարմոյ (միլիք)	պալեպի	43
Գլխաւոր (սալը)	տոպրակ	506
Բամբակի հոնտ	արալեպի	701
Շալիքիք (եկին լիւլէ մաւէնի)	մետաքս	42

Վաղը Պօլոյ համար Մարիօյի մէկնող գաղիական Թղթաւոր շոգենակէ ՏԵՆԻԿՊ, նաւապետ ՏԵՖԻՆԵՆ: Այս շոգենակը պտուտ կար է և մերձայն 570 ձիւ ու ծ ունի: Նաւահանգստէն մեկնելու ժամանակն է, սովորաբար իրիւնան ժամը 5ին ըստ Եւրոպացի:

Շաբաթը Տօրեն. Ա. ՄԱՐՏԻՍԵՆՆ.

Հաւատարմ. Ա. ՖՅՈՒՄ ՊՈՒՐԺՈՒ ՏԸ ՍՈՒ:

ՓԱՐԻԶ. — ՏՊԱԿՈՒԹԻՒՆ. ԱՐԱՄԵՆ.

Paris. — Typographie arménienne de W. Alder, rue Bonaparte 44.